

РОЗДІЛ 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 336.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/3-88-1>**Молдован О. О.**

Національний інститут стратегічних досліджень;
 Центр політичних та економічних ініціатив
 «Європейська стратегія» (Київ, Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: КЛЮЧОВІ ЕТАПИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

Висвітлюється питання специфіки теорії економічної безпеки держави як самостійного наукового напрямку. Автор доводить тезу про те, що висока швидкість еволюції цієї дисципліни, постійні зміни, перегляд, уточнення та доповнення отриманих наукових знань не є підставами для того, щоб відмовляти екосестейт у статусі наукової дисципліни. Ці особливості є її специфікою, що полягає у здатності швидко реагувати на зміни середовища, у якому функціонує об'єкт дослідження вказаної дисципліни, – інститут держави. Досліджуються ключові зміни, які сталися в теорії економічної безпеки впродовж новітньої історії. Виокремлено три періоди, протягом яких інтерес до тематики, пов'язаної з економічною безпекою держави, суттєво коливався. Завдяки цьому ідентифіковано чинники, що спричиняють періодичне посилення наукового інтересу до екосестейт. Установлено, що інтенсифікація наукових досліджень у рамках тематики економічної безпеки держави спостерігається в період наростання нестабільності й загроз на різних рівнях (індивіда, держави, глобальної економіки) та зростання віри громадян у те, що держава здатна стабілізувати ситуацію. На основі результатів дослідження зроблено висновок про те, що на сучасному етапі варто очікувати нової хвилі інтересу до теорії економічної безпеки держави. Це надасть імпульс для нового якісного розвитку дисципліни. Проте нова об'єктивна реальність вимагає поглиблення й удосконалення підходів до дослідження економічної безпеки держави та шляхів її забезпечення.

Ключові слова: економічна безпека держави, екосестейт, глобальна економіка, держава, загрози економічній безпеці, економічна нестабільність.

Постановка проблеми. Розвиток теорії економічної безпеки держави (екосестейт) як самостійної наукової дисципліни досить тісно залежить від специфіки конкретної історичної епохи, в якій працюють дослідники цього напрямку. Пов'язано це з тим, що теорія економічної безпеки держави більшою мірою орієнтована на дослідження наукових проблем, актуальних у певних політико-економічних умовах, які з історичної перспективи досить швидко змінюються. Завдяки цьому розвиток екосестейт відбувається вкрай динамічно: істотно переглядаються найбільш поширені концепції та теорії, формуються нові наукові школи, змінюються методологічні підходи та пріоритетні напрями досліджень тощо.

Висока швидкість, з якою еволюціонує теорія економічної безпеки держави, дає підстави деяким ученим заперечувати статус цього напрямку досліджень як такого, що належить до наукової сфери. Із нашої точки зору, такий підхід необґрунтований, оскільки динамічність екосестейт – не вада, а перевага цієї наукової дисципліни. Теорія економічної безпеки держави досить оперативно реагує на зміни обставин та контексту, в яких перебуває об'єкт її дослідження.

Проте не викликає сумнівів, що екосестейт як наукова дисципліна потребує певної про-

гнозованості та передбачуваності розвитку. Це надасть можливість упорядкувати наукові дослідження, своєчасно верифікувати наукове знання та прогнозувати найбільш важливі проблеми, які потраплять у центр уваги в найближчий перспективі. У цьому контексті актуальності набуває завдання щодо встановлення певних закономірностей розвитку зазначеної наукової дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій науковій думці є досить численна плеяда фахівців, які вважаються засновниками екосестейт або такими, які зробили значний внесок у її розвиток (Б. Бузан, В. Кейбл, Г. Маховські, Х. Мауль, С. Мардок, П. Робінсон, Б. Тейлор та ін.). Специфіка цієї наукової дисципліни, однак, полягає у тому, що існує широкий спектр різних наукових шкіл, які є фактично автономними. Більшість із них виробила власну методологію досліджень, користується власним категоріально-термінологічним апаратом, має власні пріоритети досліджень, зосереджуючись переважно на вивченні конкретних проблем економічної безпеки в окремих регіонах світу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Абсолютна більшість наукових праць, присвячених теорії економічної безпеки держави, фокусується на

актуальних проблемах політико-прикладного рівня. Дослідження глобального розвитку екосистейт як наукової дисципліни ще не знайшло належного відображення в науковій літературі. Із нашої точки зору, це досить істотне упущення, оскільки надмірна фрагментація екосистейт і відсутність спільної для всіх шкіл методологічної основи посилюють сумніви щодо науковості цього напрямку досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження еволюції теорії економічної безпеки держави для встановлення чинників і закономірностей, які визначають вектори її розвитку. Це уможливить не лише поглянути на теорію економічної безпеки держави як на цілісну та самостійну дисципліну, а й спрогнозувати подальші тенденції її розвитку.

Виклад основного матеріалу. Теорія економічної безпеки держави є досить динамічною сферою наукових досліджень, напрями та характер розвитку якої міцно залежать від контексту, що формується конкретним історичним періодом, у якому відбуваються наукові дослідження.

Перші фрагментарні дослідження у сфері економічної безпеки держави беруть свій початок ще в період виникнення й розвитку інституту держави як соціально-політичної форми організації суспільства. Зважаючи на важливість економічного базису держави, питання економічної безпеки завжди посідали вагоме місце в суспільній думці, хоча не завжди масив інформації у цій сфері набував форми наукового знання.

Протягом різних історичних епох можна спостерегти кілька хвиль особливо помітного піднесення наукового й практичного інтересу до різних аспектів означеної тематики. Завдяки цьому теорія економічної безпеки держави отримує потужний імпульс для власного розвитку.

Аналізуючи періоди такого сплеску наукового інтересу до екосистейт як наукової дисципліни, можемо виокремити кілька чинників, що його зумовлюють, а саме:

1) зростання загальної економічної нестабільності, у т. ч. в конкретній державі та глобальній економіці;

2) розширення ролі інститутів публічної влади в організації економічних відносин у державі;

3) посилення держави як ключового актора в системі міжнародних економічних відносин.

Іншими словами, можна констатувати, що актуалізація інтересу до тематики економічної безпеки держави спостерігається в період наростання нестабільності та загроз на різних рівнях та зростання віри громадян у те, що держава здатна стабілізувати ситуацію.

Симптоматично, що один із найважливіших етапів становлення теорії економічної безпеки держави як самостійного напрямку наукових досліджень припадає на 30–80-ті роки

XX ст., коли у світі спостерігалися перманентна політична та економічна нестабільність, різке посилення ролі держави в економічному житті суспільства та значна напруга в міжнародних стосунках. У цей період у теорії економічної безпеки держави на чільне місце потрапили питання, що стосувалися забезпечення суверенітету (незалежності) держави у прийнятті економічних рішень усередині країни й на міжнародному рівні, боротьби за доступ до природних ресурсів та глобальних ринків, захисту власної економіки від агресії супротивників. Зокрема, Б. Бузан зазначав, що економічна безпека пов'язана із забезпеченням доступу до ресурсів, фінансів та ринків, необхідних для підтримки прийнятого рівня добробуту та потужності держави [1, с. 433].

Досить часто в працях того періоду економічна безпека трактувалась як чинник або необхідна передумова забезпечення сильної позиції держави на міжнародній арені. Так, В. Кейбл підкреслював, що слабка економіка може підірвати здатність країни втілювати свою потужність. Тому економічну безпеку держави цей учений визначав як систему заходів державної політики, спрямованої на забезпечення потужності країни, у поняття якої він вкладав військово-економічну міць держави на міжнародній арені [2, с. 313].

З огляду на таке розуміння економічної безпеки, загрозами для неї здебільшого вважалися зовнішні чинники [3–5]. Зокрема, один із відомих представників цього напрямку економічних досліджень того періоду Х. Мауль зазначав, що «економічна безпека держави – це відсутність загрози мінімально прийнятному рівню основних цінностей, які нація вважає першочергово необхідними. Ця загроза виникає в тому разі, коли зовнішні економічні параметри змінюються настільки, що виникають умови, здатні зруйнувати існуючу соціально-політичну систему. При цьому хтось або щось загрожує відторгненням наших першочергових цінностей» [6, с. 24]. Своєю чергою, Г. Маховські вважав, що економічна безпека повинна забезпечувати досить високу міру незалежності від стратегічних партнерів, тобто тих, які потенційно можуть впливати на політичні рішення, що будуть неприйнятні з комерційного погляду [7, с. 42].

Разом із тим уже наприкінці 70-х років XX ст. у рамках теорії економічної безпеки з'являється теза про те, що критичні системні загрози для економічного комплексу держави формуються не лише в результаті зовнішньої інтервенції чи свідомих деструктивних дій інших держав, а й можуть мати внутрішнє походження, тобто бути спричиненими внутрішніми проблемами, структурними дисбалансами або натуральними чинниками. Зокрема, Р. Ной та Ч. Вольф у дусі епохи відзначають, що економічна безпека держави – це здатність захищати та реалізу-

вати національні економічні інтереси навіть в умовах подій, процесів та явищ, що загрожують цим інтересам та блокують їх реалізацію. Але при цьому дослідники додають, що такі чинники можуть мати як внутрішні, так і зовнішні походження, бути спричиненими як свідомими, так і несвідомими діями. Ці чинники можуть бути як результатом людської діяльності, так і сил природи [8, с. 6–7].

Своєю чергою, С. Мардок уважав, що небезпека виникає не внаслідок свідомих агресивних дій, а у разі формування певних умов, зокрема тоді, коли трапляються зміни щодо обсягів і розподілу доходів та багатства; рівнів зайнятості, інфляції, доступу до ринків, забезпечення сировиною тощо; економічного суверенітету, тобто можливості контролювати широке коло інструментів політики й ресурсів [9, с. 71].

Активні наукові дослідження в рамках теорії економічної безпеки, у яких держава трактувалась як головний суб'єкт, що здатний забезпечити високий рівень економічної безпеки суспільства та індивіда, дещо втратили динаміку внаслідок поступового послаблення впливу публічної влади в багатьох сферах суспільних відносин і посилення ролі приватного сектору і приватних акторів, тенденція до чого спостерігалася з 90-х років минулого століття. Із поширенням ідей лібералізму фокус світової економічної думки змістився із завдань пошуку шляхів забезпечення економічного суверенітету держави та безпеки функціонування економічного комплексу на питання розвитку глобальної співпраці та кооперації [10; 11].

У найбільш рафінованих ліберальних концепціях формування економічної взаємозалежності між приватними секторами різних держав у кінцевому підсумку має призвести до демонтажу фізичних і юридичних кордонів та радикального зменшення суверенітету держави. Це, своєю чергою, автоматично зменшить актуальність будь-яких сфер суспільних відносин, у центрі яких перебуває держава [12]. Економічна безпека держави в такій концепції зводилася до забезпечення стабільного та збалансованого розвитку економіки, що не завжди потребувало безпосередньої інтервенції держави. Власне, через послаблення у цей період уваги до ролі держави концепція економічної безпеки спрямовується на питання економічної безпеки громадян, підприємств та економічної системи як автономної щодо інституту держави сфери.

Проте період домінування ліберальної парадигми і в теорії, і в практиці тривав відносно недовго. Тенденція до поступової девальвації політичного та економічного суверенітету держави загальмувала після того, як приватний сектор виявився неспроможним забезпечити стабільний і збалансований економічний розвиток та достатній рівень соціальної захищеності населення. Глобальна

фінансово-економічна криза 2007–2010 рр., екологічні проблеми та зростання напруженості й агресії у міжнародних відносинах сформувавши критичні системні загрози для національної економіки багатьох держав, подолання яких є неможливим без сильних та ефективних державних інститутів.

Нині можемо констатувати, що науковий і прикладний інтерес до проблематики економічної безпеки держави знову переживає своє піднесення [13]. У новій об'єктивній реальності держава має не лише пасивно регулювати суспільні відносини, а й виступати активним суб'єктом, здатним забезпечити безпеку суспільства в різних сферах. Безпека стала однією з найбільш важливих суспільних цінностей. За таких умов завдання забезпечення безпеки набуло першочергового значення в переліку пріоритетів зовнішньої і внутрішньої політики держави.

Варто зауважити, що після ліберального нахилу, в якому економічна безпека держави почала розглядатися поза контекстом національної безпеки держави, останнім часом її зв'язок із сектором безпеки знову посилюється. У наукових працях та політичних документах останнього десятиліття, які прямо чи опосередковано зачіпають різні аспекти тематики, пов'язаної з економічною безпекою держави, цей зв'язок усе частіше простежується. Зокрема, як зазначає П. Робінсон, економічна безпека передбачає максимізацію відносної потужності держави, виходячи з того, що, по-перше, економічна потужність держави сама по собі – бажана ціль, а по-друге, потужність держави, у т. ч. її військова міць, у кінцевому підсумку залежить від економічної сили [14, с. 75].

Один із провідних американських експертів, які здійснюють вплив на формування політики національної безпеки США, Д. Нанто прямо вказує, що економіка завжди була спрямована на те, щоб забезпечити фінансові ресурси для оборони, а також забезпечити економічну безпеку для більшості домогосподарств [15, с. 2]. Водночас він додає, що національна безпека також залежить від «м'якої» сили, здатності країни генерувати та використовувати свою економічну потужність та просувати свої національні цінності. Це, своєю чергою, залежить від довгострокових чинників, що сприяють економічному зростанню та збільшують загальну ресурсну базу, доступну не лише для оборони, а й для забезпечення економічної безпеки у вигляді доходу та ділових можливостей для фізичних осіб.

На думку Б. Тейлора та Б. Лукхема, економіка та безпека безпосередньо пов'язані, тому що держави можуть використовувати економічні санкції чи інші економічні інструменти для досягнення ширших стратегічних цілей. З іншого боку, вважають дослідники, держави можуть використовувати політику безпеки для досягнення своїх економічних

цілей, наприклад залучення до експансіоністської військової поведінки для отримання доступу чи контролю над територією та ресурсами [16, с. 141].

Отже, можемо констатувати, що в новітніх теоріях економічної безпеки знову відновлюється інтерес до держави як головного суб'єкта, який здатний ефективно забезпечити економічну безпеку, а також простежуються спроби повернути останню в систему координат національної безпеки. Варто, проте, підкреслити, що на відміну від концепцій реалізму минулого століття на нинішньому етапі економіка вже не розглядається виключно як базис для розвитку військової потужності держави на міжнародній арені, а як досить важливий (у деяких підходах – рівноправний з оборонним сектором¹) складник національної безпеки держави. Нова об'єктивна реальність вимагає системнішого та глибшого підходу до поняття «економічна безпека держави».

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи та підсумовуючи результати цього дослідження, варто артикулювати його ключові тези та висновки.

1. Екосестейт як досить динамічна наукова дисципліна швидко реагує на зміни середовища, в якому функціонує об'єкт її дослідження, – інститут держави. З одного боку, це її істотна перевага, оскільки наукові знання, сформовані в рамках зазначеної дисципліни, є максимально наближеними до реалій історичної епохи, у якій працюють дослідники. Це значно підвищує практично-прикладну цінність таких знань. З іншого боку, висока швидкість трансформації умов, у яких функціонує держава, а також еволюція самого інституту держави, вимагають постійної верифікації отриманих наукових знань із погляду їх відповідності новим реаліям. За такої ситуації навіть найбільш опрацьовані концепції протягом відносно короткого історичного періоду можуть утратити свою актуальність та виявитися невалідними. Зважаючи на зазначене, постійні наукові пошуки, верифікація, перегляд та доповнення здобутих знань мають бути іманентними рисами цієї наукової дисципліни.

2. Теорія економічної безпеки держави розвивається не лінійно, а хвилеподібно. Сплеск

наукового інтересу до проблематики цієї дисципліни переважно зумовлений зростанням довіри до держави як суспільного інституту, який в умовах ризиків та нестабільності здатний забезпечити високий рівень економічної безпеки. Своєю чергою, наростання сумнівів щодо ефективності держави та зміцнення віри в приватний сектор, навпаки, спричиняє уповільнення розвитку екосестейт і трансформації методологічної основи цієї дисципліни.

3. У новітній історії теорія економічної безпеки як наукова дисципліна пройшла три етапи розвитку. На першому етапі (30–80 роки ХХ ст.), який характеризувався глобальною нестабільністю та зростанням ролі держави практично у всіх сферах суспільних відносин, екосестейт як наукова дисципліна отримала потужний імпульс для розвитку та кристалізації як самостійний напрям наукових досліджень. На другому етапі (1990–2010 рр.) роль та значення держави стрімко занепадали, а віра суспільства в ефективність державних інститутів була підірвана. У цей період завдання забезпечення економічної безпеки держави та суспільства дещо втратили актуальність, а на перший план вийшли питання розвитку, співпраці та кооперації.

Разом із тим після глобальної фінансово-економічної кризи та зростання напруги в міжнародних відносинах спостерігається відчутна тенденція до значного поновлення наукового та практичного інтересу до тематики економічної безпеки. Варто, проте, підкреслити, що це не означає автоматичного відновлення актуальності всіх попередніх напрацювань. Нова об'єктивна реальність вимагає поглиблення та вдосконалення підходів щодо дослідження економічної безпеки держави і шляхів її забезпечення.

Нині розпочинається новий етап розвитку екосестейт, який потребуватиме оновленої методологічної основи, верифікації напрацьованих знань та нових пріоритетів наукових досліджень. У зв'язку із цим для дослідників, які працюють у цьому науковому напрямі, відкривається досить широке поле для досліджень різних аспектів проблематики, що пов'язана з економічною безпекою держави.

Список використаних джерел:

1. Buzan Barry. New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *In International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944)*. Oxford : Oxford University Press, vol. 67. № 3 (Jul., 1991). P. 431–451.
2. Cable Vincent. What is international economic security? *International Affairs*. 1995. № 71(2). P. 305–324.
3. Olvey L.D., Golden J.R., Kelly R.C. The economies of state safety. New York : Avery Publishing Group, 1984. 404 p.
4. Perczyński M. Globalne uwarunkowania bezpieczeństwa ekonomicznego. Warszawa : Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 1985. 95 s.
5. Maull H. Energy, Minerals, and Western Security. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1985. 413 p.
6. Maull H. Raw Materials, Energy and Western Security. London : Palgrave Macmillan, 1984. 413 p.

¹ Зокрема, усе частіше в наукових теоріях різних наукових дисциплін уживається термін «військово-економічна потужність держави», що вказує на щільний зв'язок між цими поняттями.

7. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Aussichten. *Aus Politik. Zeitgeschichte*. Bonn, 1985. № 5. P. 39–44.
8. Neu C. The Economic Dimensions of National Security. Santa Monica, CA : RAND Corporation. 1994.
9. Murdoch C. Economic factors as object of security: Economics security and vulnerability (K. Knorr, F. Trager, Eds.). *Economics Issues & National Security*, Lawrence, 1977. P. 67–98.
10. Rosecrance R. The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World. New York : Basic Books, Inc. 1986.
11. Keohane Robert O. International liberalism reconsidered. In *The Economic Limits to Modern Politics* (ed. John Dunn). Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
12. Kenichi Ohmae. The End of the Nation State: The Rise of Regional Economies. New York : Free Press Paperbacks, 1995.
13. Raczkowski K. Percepcja bezpieczeństwa ekonomicznego i wyzwania dla zarządzania nim w XXI wieku, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, Raczkowski K. (red.). Warszawa : Wolters Kluwer, 2012.
14. Robinson Paul. Dictionary of international security. Cambridge, UK ; Malden, MA : Polity, 2008. 228 p.
15. Nanto Dick. Economics and National Security. *Issues and Implications for U.S. Policy*, 2011. № 83. URL: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdf> (дата звернення: 10.05.2021).
16. Taylor Brendan and Luckham Bruce. Economics and security. In *Strategy and Security in the Asia Pacific* (Robert Ayson and Desmond Ball, Eds.). Sydney : Allen & Unwin, 2006. P. 138–151.

References:

1. Buzan Barry (1991) New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), vol. 67, no. 3 (Jul.), pp. 431–451.
2. Cable Vincent (1995) What is international economic security? *International Affairs*, no. 71(2), pp. 305–324.
3. Olvey L.D., Golde J.R., Kelly R.C. (1984) *The economics of state safety*. New York: Avery Publishing Group.
4. Perczyński M. (1985) *Globalne uwarunkowania bezpieczeństwa ekonomicznego*. Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
5. Maull H. (1985) *Energy, Minerals, and Western Security*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
6. Maull H. (1984) *Raw Materials, Energy and Western Security*. London: Palgrave Macmillan.
7. Machovski H. (1985) Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Aussichten. *Aus Politik. Zeitgeschichte*, no. 5, pp. 39–44.
8. Neu C. (1994) *The Economic Dimensions of National Security*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
9. Murdoch C. (1977) Economic factors as object of security: Economics security and vulnerability. *Economics Issues & National Security* (Trager F., Knorr K., Eds.). Lawrence, pp. 67–98.
10. Rosecrance R.N. (1986) *The Rise of the Trading State: Commerce and Conquest in the Modern World*. New York: Basic Books, Inc.
11. Keohane, Robert O. (1990) International liberalism reconsidered. In *The Economic Limits to Modern Politics*, (John Dunn, Ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
12. Kenichi Ohmae (1995) *The End of the Nation State: The Rise of Regional Economies*. New York: Free Press Paperbacks.
13. Raczkowski K. (2012) Percepcja bezpieczeństwa ekonomicznego i wyzwania dla zarządzania nim w XXI wieku, [w:] *Bezpieczeństwo ekonomiczne. Wyzwania dla zarządzania państwem*, Raczkowski K. (red.). Warszawa: Wolters Kluwer (in Polish).
14. Robinson Paul. (2008) *Dictionary of international security*. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity, 228 p.
15. Nanto Dick. (2011) Economics and National Security. *Issues and Implications for U.S. Policy*, no. 83. Available at: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R41589.pdf> (accessed 10 May 2021).
16. Taylor, Brendan, Luckham, Bruce. (2006). Economics and security. In *Strategy and Security in the Asia Pacific*, (Robert Ayson and Desmond Ball, Eds.). Sydney: Allen & Unwin, pp. 138–151.

Молдован А. А.

Центр экономических и социальных исследований
 Национального института стратегических исследований;
 Центр политических и экономических инициатив
 «Европейская стратегия» (Киев, Украина)

ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА: КЛЮЧЕВЫЕ ЭТАПЫ И ТЕНДЕНЦИИ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Освещается вопрос специфики теории экономической безопасности государства как самостоятельного научного направления. Автор обосновывает тезис о том, что высокая динамика эволюции данной дисциплины, постоянные изменения, пересмотр, уточнения и дополнения полученных научных знаний не являются основанием для отказа экосистейт в статусе научной дисциплины. Но эти особенности являются ее спецификой, которая заключается в способности быстро реагировать на изменения среды, в которой функционирует объект исследования этой дисциплины, – институт государства. Исследуются ключевые изменения, произошедшие в теории экономической безопасности в течение новейшей истории. Выделены три периода, в течение которых интерес к тематике, связанной с экономической безопасностью государства, существенно колебался. Благодаря этому были идентифицированы факторы, обуславливающие периодические подъемы научного интереса к экосистейт. Установлено, что интенсификация научных исследований в рамках тематики экономической безопасности государства наблюдается в период нарастания нестабильности и угроз на разных уровнях (индивида, госу-

дарства, глобальної економіки) і посилення віри громадян в те, що держава спроможно стабілізувати ситуацію. На основі результатів дослідження зроблено висновок про те, що на сучасному етапі стоїть очікувати нової хвилі інтересу до теорії економічної безпеки держави. Це надасть імпульс новому якісному розвитку дисципліни. Однак нова об'єктивна реальність вимагає углублення і удосконалення підходів до дослідження економічної безпеки держави і шляхів її забезпечення.

Ключові слова: економічна безпека держави, екостейт, глобальна економіка, держава, загрози економічній безпеці, економічна нестабільність.

Moldovan Aleksy

Center for Economic and Social Research
National Institute for Strategic Studies;
Center for Political and Economic Initiatives
«European Strategy» (Ukraine, Kyiv)

EVOLUTION OF THE SECURITY OF THE STATE: KEY STAGES AND FURTHER DEVELOPMENTS OF THE DISCIPLINE

Summary

The article deals with the issue of the complication and specifics of the theory of economic security of the state as an independent scientific discipline. The author argues for the thesis that perpetual verification and revision of main concepts within ecostate is distinctive feature of this discipline, because it focuses on very variable phenomena and processes as a research object. On the one hand, this is its significant advantage, because the scientific knowledge has been upgraded all the time that increases their practical value. On the other hand, the high dynamic of transformation of the conditions in which the state operates, as well as the evolution of the institution of the state itself, requires constant verification of scientific knowledge in terms of their compliance with new realities. In such a situation, even the most advanced concepts may lose their relevance and validity in a relatively short historical period. The key changes that have taken place in the theory of economic security during recent history are studied. Three periods were identified, during which interest in topics related to the economic security of the state fluctuated significantly. Every period has been studied scrupulously to find out main factors that cause periodic rise of the economic security of the state. Based on research results, it has been concluded, that the intensification of scientific research in the field of the economic security of the state is observed during a period of increasing instability and threats to society at different levels (individual, state, global economy) and increasing citizens' belief that the state is able to stabilize the situation. Growing doubts about the effectiveness of the state and strengthening faith in the private sector, on the contrary, slows down the development of theory of economic security of the state. Based on the results of the study, it was concluded that at the present stage we should expect a new wave of interest in the theory of economic security of the state. This will give impetus to the new qualitative development of this discipline. New objective reality requires deepening and improving approaches to the study of the economic security of the state at the same time.

Keywords: economic security of the state, ecostate, global economy, state, threats to economic security, economic instability.